

13.06.2011

Suomen Akatemia
PI 99
00501 HELSINKI

Viite

Asia **Opetus- ja kulttuuriministeriön tilinpäätöskannanotto Suomen Akatemian vuoden 2010 toiminnasta**

Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on vastuu hallinnonalansa ohjauksesta ja valvonnasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö on tänään päättänyt valtion talousarvioasetuksen (1243/1992) 66 i §:n mukaisesta vuosittaisesta tilinpäätöskannanotosta Suomen Akatemialle. Tilinpäätöskannanotossa ei ole otettu huomioon uuden hallitusohjelman linjauksia aikataulusyistä.

Kannanoton laadinnassa on käytetty seuraavia asiakirjoja:

- Opetusministeriön ja Suomen Akatemian välinen tulossopimus 2010-2012 ja voimavarat vuodeksi 2010 (18.12.2009, 53/210/2008),
- Suomen Akatemian tilintarkastuskertomus ja vuosiyhteenveto vuodelta 2010, Valtiontalouden tarkastusvirasto (6.5.2011, 120/202/2011),
- Suomen Akatemian tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2010, 8.3.2011,
- Suomen Akatemian vuosikertomus 2010.

Tilinpäätöskannanotto lähetetään virastolle myös suoraan Kota-tietojärjestelmästä. Ministeriö tulee jatkossa hyödyntämään KOTA-tietojärjestelmää yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen lisäksi myös tiedelaitosten ohjauksen välineenä. Tästä tullaan antamaan tarkemmat ohjeet seuraavan sopimuskauden valmistelun yhteydessä.

Ylijohtaja

Sakari Karjalainen

Johtaja

Anita Lehikoinen

Liitteet Tilinpäätöskannanotto
Indikaattoriiliite

Tiedoksi Valtiovarainministeriö
Eduskunnan tarkastusvaliokunta
Valtiontalouden tarkastusvirasto
Valtiokonttori
Laura Rissanen Ministeriön johto ja esikunta, Ministeriön johto ja esikunta , Harri Skog Ministeriön johto ja esikunta, Ministeriön johto ja esikunta , KTPO työnjakaja, KTY työnjakaja, HAO työnjakaja

1. TULOKSELLISUUS JA TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Suomen Akatemian tehtävänä on lainsäädännön mukaisesti edistää tieteellistä tutkimusta ja sen hyödyntämistä, kehittää kansainvälistä tieteellistä yhteistyötä, toimia asiantuntijaelimenä tiedepoliittikkaa koskeissa kysymyksissä, myöntää rahoitusta tieteelliseen tutkimukseen, tutkijankoulutukseen ja tutkimusedellytysten kehittämiseen sekä suorittaa muut tiedepoliittiset asiantuntijatehtävät, joista valtioneuvoston asetuksella säädetään tai jotka opetus- ja kulttuuriministeriö sille antaa.

Suomen Akatemia on tukenut korkeatasoista tieteellistä tutkimusta ja aktiivisesti kehittänyt kansainvälistä tieteellistä yhteistyötä.

Haasteet tieteellisen tutkimuksen laadun ja vaikuttavuuden sekä laajemmin tieteen näkyvyyden lisäämisessä ovat olemassa. Opetus- ja kulttuuriministeriö kiinnittää huomiota tarpeeseen saada omaan käyttöönsä ja laajemmin yhteiskunnan hyödynnettäväksi Akatemian tieteellistä asiantuntemusta.

Toiminnallinen tehokkuus ja voimavarat

Valtuutta ja määrärahoja tavoitteiden toteuttamiseksi on Akatemialle osoitettu seuraavasti:

Talous- ja lisätalousarviot (milj.euroa)	2008	2009	2010
Akatemian myöntövaltuus	245,595	258,527	369,099
Akatemian toimintamenot (mom. 29.40.01)	34,968	36,171	9,420
Akatemian tutkimusmäärärahat (mom. 29.40.50)	137,433	169,941	209,350
Akatemian veikkausvoittovarot (mom. 29.40.53)	58,500	58,500	61,880
Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (mom. 29.40.66)	12,860	15,827	15,821

Tilinpäätöksessä toimintavuodelle siirtyi edelliseltä vuodelta 131 miljoonaa euroa ja vuodelle 2011 siirtyi 220 208 524 euroa, josta toimintamenoja (momentille 29.40.01) 7 585 061 euroa ja tutkimusmäärärahoja (momentille 29.40.50) 212 623 463 miljoonaa euroa. Akatemian tilinpäätösasiakirjat eivät sisällä kattavaa analyysiä tutkimusmäärärahojen siirtyvien erien kasvusta.

Akatemia toteutti akatemialain edellyttämät muutospäätökset koskien akatemiaprofessoreita ja akatemiattutkijoita, joiden virkasuhteet muuttuivat työsuhteisiksi tutkijantehtäviksi suorituspaikkaansa. Tutkijavirkamuutoksen kustannukset 24 miljoonaa euroa siirrettiin Akatemian toimintamenoista (29.40.01) tutkimusmäärärahamomentille (29.40.51). Lisäksi tutkimusmäärärahamomentille osoitettiin kertaluonteisesti noin 66 miljoonaa euroa, jolla katettiin voimassa olevien tutkijavirkojen muutospäätökset. Akatemiattutkijan tehtävää hakeneista 13 % sai rahoituksen (2009: 15 %) tehtävien kokonaislukumäärän säilyessä samana eli tutkijantehtävän houkuttelevuus kasvoi.

Vuoden 2010 alusta rahoituspäätökset yliopistoille tehtiin valtionavustuspäätöksinä uuden yliopistolain mukaisesti. Laskutusmenettely ja ennakot otettiin käyttöön uusimuotoisten yliopistojen likviditeetin varmistamiseksi.

Kokonaiskustannusmallin käyttöönoton myötä Akatemian osuus hankkeiden kokonaiskustannuksista on kasvanut ja tämä on lisännyt painetta priorisoida hankepäätöksiä. Akatemiahankkeiden hakupaine kasvoi: 18 % hakemuksista sai myönteisen rahoituspäätöksen (2009: 22 %). Akatemiahankkeille keskimäärin myönnetty rahoitus kasvoi ollen kertomusvuonna 627 000 euroa (2009: 410 500 euroa).

Tuotokset ja laadunhallinta

Akatemia on kehittänyt toimintaansa monella tavalla ja tasolla mm. päivittämällä Akatemian strategian, perustamalla Johdon tuki -yksikön, toteuttamalla tutkimusrahoitusjärjestelmän kokonaisuudistuksen ja toteuttamalla rahoitusmuotouudistuksen, jonka keskeisenä tavoitteena oli selkeyttää rahoitusmuotoja tutkijalle sekä rahoittaa aiempaa suurempia kokonaisuuksia. Jälkimmäinen uudistus johtanee jatkossa siihen, että Akatemialle osoitetaan lukumääräisesti nykyistä vähemmän hakemuksia, mikä korreloi suoraan Akatemian työmäärään. Akatemian uuden strategian toimeenpanemiseksi käynnistettyjen toimenpiteiden raportointi on vähäistä.

Akatemia on useilla toimillaan edistänyt tutkimuksen laadun vahvistumista, tutkijanuran kehittymistä, tieteen aseman ja näkyvyyden vahvistumista sekä strategisten kumppanuuksien vahvistumista. Tavoitteita mittaavien indikaattoreiden lukuarvoissa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Rahoitustoiminnan kokonaiskäsitteilykustannukset (yksikkökustannukset euroa/hakemus) ovat laskeneet akatemiahankkeiden ja tutkijatohtoriprojektin osalta, mutta tutkimusohjelmien ja kansallisen huippututkimusohjelman käsitteilykustannukset ovat nousseet. Hakemuskohtaiset yksikkökohtaiset kustannukset ovat korkeita, mutta rahoitustoiminnan kokonaiskustannukset, 2%, ovat kohtuulliset (2009: 3 %). Yhden prosenttiyksikön kustannusten lasku edellisvuodesta johtuu lähinnä tutkijavirkojen lomapalkkavelan muutoksesta, millä on vaikutusta kaikkiin edellä mainittujen indikaattoreiden laskentaan vähentäen kustannuksia.

Akatemia on merkittävä toimija Suomen innovaatiojärjestelmässä. Valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksesta vuonna 2010 Suomen Akatemian osuus oli 18,7%. Akatemia raportoi tehneensä tutkimusrahoituspäätöksiä 324 miljoonan euron edestä (luku ei sisällä noin 66 milj. euron tutkijavirkamuutoksen muuntopäätöksiä). Akatemian rahoituksesta suurin osa, 38%, kohdentui akatemiahankkeisiin. Kansallisten tutkimuksen huippuyksikköohjelmien osuus oli 9%, tutkimusohjelmien 4% ja akatemiaprofessoreiden ja -tutkijoiden osuus yhteensä 9%. Akatemia osoitti aikaisempaa enemmän rahaa tutkijalähtöisiin tutkimushankkeisiin (akatemiahankkeet) toisin kuin vuoden 2011 tulossopimukseen on sovittu strategisen painotuksen tavoitteeksi.

Akatemia on vahva yliopistoissa tehtävän tutkimuksen rahoittaja. Akatemian rahoituksesta 84 % kohdentui yliopistoille. Opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää, että tutkijalähtöisen pirstoutuneen tutkimusrahoituksen sijaan Akatemia hyödyntää vahvemmin yliopistojen strategioita ja käy vuoropuhelua yliopistojen kanssa. Akatemian tutkimusrahoituksen työllistävyys on merkittävää. Akatemian tutkimusrahoituksella työskenteli vuonna 2010 alustavien tietojen mukaan hieman yli 8 000 henkilöä (2009: yli 6 000 henkilöä) tehden runsaat 3 500 (2009: runsaat 3 000) henkilötyövuotta.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Akatemian hallintovirasto on toteuttanut tuottavuusohjelmaa ja viraston htv-määrä oli 31.12.2009 154,2 htv:tä. Vuoden 2010 toteumaan sisältyy 1,4 htv korkeakouluharjoittelijoita, 2,2 htv henkilökohtaisen eläkeiän ylittäneitä ja 2,8 htv ulkopuolisilla varoilla mm. EU:n ERA-NET-varoilla palkattuja henkilöitä. ERA-NET on EU:n komission tutkimuksen puiteohjelman rahoitusmuoto. Tuottavuusohjelmakauden väli vuosina virastolla voi toiminnan tarkoituksenmukaisuussyistä olla väliaikaisesti eri htv-määrä kuin on ohjelman tavoitteena.

Sairauspoissaolojen määrä oli 6,8 pv/htv vähentyen edellisvuodesta (2008: 7,9 pv/htv), mikä on positiivista tuottavuusohjelmakaudella ja on alle valtion keskimääräistä tasoa 9,7 pv/htv vuonna 2010. Myös sairastaneiden lukumäärä laski.

2. TULOKSELLISUUDEN RAPORTOINNIN ASIANMUKAISUUS

Akatemia on vuoden 2010 tilinpäätösasiakirjassaan soveltanut opetus- ja kulttuuriministeriön ja Akatemian aiempien vuosien kehittämiskohteiden linjauksia ja raportoinut tavoitteiden saavuttamisesta. Kokonaisuutena tilinpäätös antaa kokonaiskuvan Akatemian vuoden 2010 toiminnasta. Tilinpäätösasiakirjan informaatioarvoa olisi kasvattanut tulosten perusteellisempi analysointi. Raportoinnin tarkkuuteen ja yksiselitteisyyteen tulee kiinnittää huomioita. Esimerkiksi tutkimusinfrastruktuurien rahoituksen todellista määrää ja hankkeiden lukumäärää ei raportoida yksiselitteisesti ja johdonmukaisesti. Akatemian ei tule raportoida toimintanaan opetus- ja kulttuuriministeriön jakamaa tohtorikoulupaikkojen rahoitusta (47 milj. euroa). Tilinpäätösasiakirjasta ei ilmene millä toimenpiteillä Akatemia on edistänyt tieteellisten julkaisujen avointa saatavuutta.

Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) tilintarkastuskertomuksessa vuodelta 2010 oli huomautettavaa. Ministeriö kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin. VTV kiinnitti tarkastuskertomuksessa huomiota tieteellisten konferenssien ja kansainvälisten seminaarien budjetointiin ja näihin liittyvien siirtyvien erien käyttöön tutkimusmäärärahmomentilla. Ministeriö toteaa, että budjetointi on tältä osin muuttunut vuodesta 2011 lähtien, koska yliopistojen tieteellisten konferenssien järjestäminen ei ole enää valtion maksullista toimintaa johtuen yliopistouudistuksesta.

VTV kiinnitti huomiota budjetoinnin kohdentamisperusteisiin momenttitunnusten 29.40.51 ja 29.40.53 osalta. Ministeriö katsoo, että budjetointimuutokseen ei ole tarvetta, sillä kohdentamismenettely noudattaa talousarvioasetuksen 5a §, josta poikkeuksena on momentin kohta 1, joka on budjetoitu maksupäätösperusteisena ja josta on maininta momentin päätösosassa.

Valtion talousarviossa valtuuslausekkeen mukaan momenttien 29.40.51 ja 29.40.53 valtuus on myönnetty tutkimushankkeisiin. Akatemian tutkimusrahoituspäätökset sisältäen kaikki Akatemian rahoitusmuodot, myös tieteellisen julkaisutoiminnan avustukset ja kansainväliset tieteelliset konferenssit, ja kansainvälisen tutkimustoiminnan menojen maksamisen, on hankkeistettu tutkimushankkeiksi. Ministeriö katsoo, että Akatemia ei ole menetellyt talousarvion vastaisesti.

Tutkimusrahoituksen kokonaisuudenhallinnan takaamiseksi kaikki tutkimusrahoituspäätökset tehdään valtuudesta (pl. TA:ssa erikseen mainitut tutkimusinfrastruktuurit) ja menojen maksamiseen käytetään pääosin kolmivuotisia siirtomäärärahoja. Siirtomäärärahalla tasataan vuosittaista vaihtelua budjetoinnin, rahoituspäätösvaiheen ja toteutuneiden menojen välillä. Valtiokonttorin ohjeistama valtuusseuranta on valtuuden budjetoinnista erillinen prosessi. Ministeriö toteaa, ettei esitetty muutostarve ole ajankohtainen.

3. SUOMEN AKATEMIAN HAASTEET JA KEHITTÄMISTARPEET

Akatemia toteuttaa osaltaan hallituskauden 2012-2015 ohjelmaa siten, että Akatemialla on vahva rooli suomalaisessa innovaatiojärjestelmässä ja perustutkimuksen laadun ja vaikuttavuuden vahvistamisessa.

Akatemian tulee osaltaan edistää nykyistä näkyvämmiin ja vaikuttavammin kansallista SHOK-toimintaa. Suomen tieteen taso osoittaa merkkejä kehityksen notkahtamisesta. Akatemian tulee seurata tilannetta ja tukea perustutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta. Akatemia on suomalaisten yliopistojen kumppani ja sen tulee toiminnallaan tukea niiden strategioita ja profiloitumista.

Valtiontalouden tarkastusviraston tilintarkastuskertomuksessa vuodelta 2010 oli huomautettavaa ja Akatemian tulee ottaa ne tarvittavin osin huomioon.

Akatemian on edelleen kiinnitettävä huomiota rahoitustoimintansa kehittämiseen ja läpinäkyvyyteen erityisesti ohjeistuksen ja viestinnän osalta, kokonaiskustannusmallin toimivuuteen ja erityisesti valtuuden sekä määrärahojen suunnitteluun, päätöksentekoon ja seurantaan. Akatemian rahoitustoiminnan prosessien tulee olla laadukkaita, prosessien tuottaa riittävät ja oikeat tiedot sekä vastuiden olla selkeitä erityisesti kokonaiskustannusmalliprosessissa.

Akatemian haasteena on tutkimusmäärärahojen siirtyvien erien määrän kasvu useana vuotena. Syitä kasvuun ovat mm. tutkimusrahoituspäästösten vuosierien poikkeaminen talousarviossa varatusta rahoituksesta, määrärahojen käyttö tutkimuksen suorituspaikoissa takapainotteisesti, laskutusmenettelyyn ja maksupäätösperusteiseen budjetointiin siirtyminen 1.1.2010 alkaen, jolloin hankkeiden kolmas maksatuserä kirjautuu seuraavalle vuodelle ja hankkeissa tapahtuneet muutokset, mitkä ovat vähentäneet määrärahan käyttöä. Kokonaiskustannusmallin, ennakkoiden ja laskutuksen käyttöönoton vaikutuksista tulevien vuosien siirtyviin eriin ei ole vielä riittävää tietoa. Akatemian tulee vuorovaikutuksessa rahoituksen saajien kanssa varmistaa, että Akatemian myöntämä rahoitus tulee määräraajassa ja osoitettuun tarkoitukseen käytetyksi sekä kiinnittää huomiota mahdollisiin epäkohtiin.

Hallituskaudella 2012-2015 tuottavuusohjelman vaatimukset edellyttävät edelleen Akatemialta hallittua toimintatapojen ja tehtävien uudelleen arviointia. Esimerkiksi hakemusten arviointitoimintoja tulee tarkastella käsittelyaikojen ja kustannushyöty näkökulmista laadukkaasta arvioinnista luopumatta. Akatemian kanssa allekirjoitetun vuoden 2011 tulossopimuksen mukaisesti vuoden 2011 lopussa Akatemian tulee toteuttaa vuosien 2006-2011 tuottavuusohjelman mukainen yhteensä 20 htv:n vähennys. Ministeriö painottaa, että Akatemian rahoitustoimintojen resursointi ei saa vaarantua.

Akatemian tulee edistää julkisin varoin tuotetun tiedon vapaata saatavuutta käsittäen tutkimuksen tietoaaineistot ja tieteelliset julkaisut (open access).

Indikaattoreiden ja toiminnan tuloksellisuustietojen sekä raportoinnin kehittämistä tulee jatkaa seuraavan kauden tulossopimuksen valmistelua varten, jotta Akatemian toimintaa ja tulostavoitteiden toteutumista voidaan arvioida entistä paremmin.

Akatemian tulee sisällyttää vuoden 2011 tilinpäätösraportointiin syksyllä 2010 päätetyn Akatemian uuden strategian tueksi käynnistetyt toimenpiteet ja edistyminen vuoden 2011 tulossopimuksessa sovitun mukaisessa Akatemian ja Tekesin yhteistyössä. Lisäksi Akatemian tulee raportoida tässä luvussa mainittujen kehittämishaasteiden haltuun ottamiseksi käynnistetyt kehittämistoimepiteet vuoden 2011 tilinpäätösraportoinnissa.

4. MINISTERIÖN TOIMENPITEET TULOKSELLISUUDEN PARANTAMISEKSI

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Suomen Akatemian välisessä tulossopimuksessa tullaan ottamaan huomioon uuden hallitusohjelman mukaiset tiedepoliittiset linjaukset ja toimenpiteet.

Opetus- ja kulttuuriministeriön, Suomen Akatemian, Tekesin ja yliopistojen edustajista koostuva työryhmä selvitti tutkimusrahoituksessa käytettävän kokonaiskustannusmallin käytäntöjen virtaviivaistamista. Opetus- ja kulttuuriministeriö edellyttää Akatemialta aktiivista vuorovaikutusta yliopistojen, tutkimuslaitosten ja Tekesin kanssa toteuttaen tutkimusrahoituksessaan kokonaiskustannusmallia mahdollisimman yhtenäisillä käytänteillä ja hyödyntäen tietojärjestelmiä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö edistää Akatemian, korkeakoulujen, erityisesti yliopistojen, Tekesin ja muiden tutkimusrahoittajien keskinäistä yhteistyötä tutkimuksen laadun, vaikuttavuuden ja tehokkuuden vahvistamiseksi.

Tavoite: Tutkimuksen laatu vahvistuu, volyymitietoja

	2008	2009	2010
Käsiteltyjen hakemusten lkm	4 228	4 391	4 410
Yleisen tutkimusmäärärahaan hakupaine myönnöt hakemusten lukumäärästä (%)	28	22	18
myönnöt hakemusten rahamäärästä (%)	22	14	16

Tavoite: Tutkijanura kehittyy

	2008	2009	2010
Akatemiaprofessorit	40	41	41
Akatemiatutkijat	267	280	282
Tutkijatohtoripaikat	490	490	507

Tavoite: Tieteen asema ja näkyvyys vahvistuvat

	2008	2009	2010
Lukiolaisten tiedekilpailu Viksu, osallistujien lkm	159	162	160

Tavoite: Strategiset kumppanuudet vahvistuvat

Käynnissä olevat tutkimusohjelmat, joissa sopimuksiin perustuvaa kansainvälistä yhteistyötä, lkm

	2008	2009	2010
	6	6	9

Tavoite: Suomen Akatemia kehittää työyhteisöään tavoitteena henkilöstön hyvä työkyky ja -hyvinvointi.

	2008	2009	2010
Henkilöstö (htv)	41	158	154*
Sairauspoissaolot (työpäivää/htv)	7,9	8,9	6,8
Henkilöstökoulutus (työpäivää/htv)	6,5	5,3	4,2
Kokonaistyövoimakustannukset (1000 €/htv)	41	57	57

* Sisältää korkeakouluharjoittelijoita 1,4 htv, henk.koht. eläkeiän ylittäneitä 2,2 htv ja 3 htv ulkopuolisilla varoilla mm. EU:n ERA-net-varoilla palkattuja henkilöitä.

Toiminnallinen tehokkuus:

	2009	2010	2011
Käsitellyt hakemukset kpl/htv	27,65	27,91	26,1

Rahoitustoiminnan palvelut (**)	2008	2009	2010
Rahoitusmuodot	€/hakemus	€/hakemus	€/hakemus
Tutkimusohjelmat	3 186	3 656	5 483
AP ja AT tutkijantehtävät	1 065	1 455	1 435
Tutkimushankkeet	1 191	2 189	1 626
Huippuyksikköohjelmat	7 023	*	9 939

*) ei hakua vuonna 2007 ja 2009

**) sisältää myös aihakemukset hakemusten määrässä käytetty kolmen vuoden keskiarvoja
Vuodesta 2010 ei sisällä virkatutkijoiden lomapalkkoja.

Tutkimusrahoitushakemusten käsittelykustannusten (€) osuus rahoituspäätösten euromäärästä	2008	2009	2010
	%	%	%
AP ja AT tutkijantehtävät	3,1	3,1	0,8
Tutkimushankkeet	2,1	2,8	2,3
Tutkimusohjelmat	9,4	7	5,4
Huippuyksikköohjelmat	1,7	*	2,4

* ei hakua vuonna 2007 ja 2009

Vuodesta 2010 ei sisällä virkatutkijoiden lomapalkkoja.